

УДК 94:327-027.21(73),,187/189”

DOI 10.12958/2227-2844-2019-8(331)-139-152

Т. І. П'ятничук – кандидат історичних наук, викладач суспільних дисциплін Чернівецького вищого комерційного училища при Київському національному торговельно-економічному університеті (ЧВКУ КНТЕУ); старший науковий співробітник Науково-дослідного Центру буковинознавства (м. Чернівці)

E-mail: taras13a@gmail.com.

ORSID <https://orcid.org/0000-0002-5285-2067>

ДОКТРИНАЛЬНІ ПІДГРУНТЯ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ США В ПЕРІОД „ПОЗОЛОЧЕНОЇ ЕПОХИ”

Період історії США від завершення Громадянської війни і до приходу в Білий Дім президента Т. Рузвельта в американській історіографії відомий як „позолочена епоха”. Таку назву цей період отримав від однойменного сатиричного роману М. Твена та Ч. Д. Уорнера, опублікованого в 1873 р. (Twain, 2009, р. 766). Прикметними рисами цього періоду стали промислове зростання, поява великих монополій, зникнення фронтиру, а також жорстка міжпартійна боротьба республіканців та демократів, яка супроводжувалася скандалами через корупцію та махінації. Для зовнішньополітичного курсу США в період „позолоченої епохи” характерним було майже беззаперечне дотримання двох взаємопов'язаних принципів – ізоляціонізму та „доктрини Монро”, виголошеної ще в 1823 р. президентом Дж. Монро. Саме на їх основі й вибудовувалися відносини з іншими країнами не лише в Західній, але й у Східній півкулях впродовж усього XIX і частково XX ст. Їх аналіз та характеристика і виступає метою цієї статті.

Доцільно вказати, що тематика доктринальних засад американської зовнішньої політики вказаного періоду малодосліджена у вітчизняній історіографії. Серед українських істориків, які зачіпали окремі аспекти цієї проблеми, варто згадати І. Лукач (2016) та О. Сича (1987).

Джерельною базою цього дослідження слугували офіційні документи, серед яких: інавгураційні промови та щорічні послання президентів США до Конгресу, міжнародні акти та договори, а також матеріали Державного департаменту та Конгресу США.

Основи американського ізоляціонізму були закладені ще першим президентом США Дж. Вашингтоном у його прощальному посланні до американського народу від 17 вересня 1796 р. Він закликав підтримувати мирні та дружні відносини з іншими країнами, не ставлячись до одних занадто вороже, а до інших занадто приязно. Проте основна ідея, яку він прагнув донести до американців, полягала в іншому – уникати

іноземного впливу, будь-яких політичних союзів та альянсів із зарубіжними країнами. При цьому особливий акцент Вашингтон зробив саме на тому, що США повинні в майбутньому уникати втручання у справи будь-якої з країн Європи. Єдиними ж можливими відносинами з рештою світу президент вважав торгівлю („Washington's Farewell”, 1796).

Такий підхід США щодо побудови відносин з іншими країнами можна порівняти із політикою „блискучої ізоляції”, якої дотримувалася Великобританія більшу частину XIX ст. Сам же термін „ізоляціонізм” увійшов в обіг пізніше й використовувався для позначення зовнішньополітичного курсу США міжвоєнного періоду.

На думку дослідника зовнішньої політики США Дж. Херінга, американці взагалі не вважали себе ізоляціоністами, а сам термін почав проникати до політичного дискурсу лише наприкінці XIX ст. (Herring, 2008, p. 271). Аналізуючи офіційні документи США 70–90-х рр. XIX ст., можна переконатися, що таке поняття, як „ізоляціонізм”, справді, відсутнє.

Інший американський дослідник А. Вайнберг зазначив з цього приводу, що доречніше говорити про принцип непов'язання себе будь-якими альянсами, який означав свободу дій від певних зобов'язань перед тією чи іншою країною (Weinberg, 1940, p. 542). В принципі, таке трактування цілком відповідає змісту слів Дж. Вашингтона. До того ж в американському лексиконі для позначення такої політики навіть є окреме словосполучення – „entangling alliances”, що можна перекласти, як союз з іноземною державою, котрий втягує її в акції, невідповідні власним національним інтересам. Саме такий термін, до речі, й зустрічається, зазвичай, в офіційних документах США. Для історіографічного використання, на думку автора, варто запропонувати інший термін – „доктрина Вашингтона”. З огляду на те, що при характеристиці традиційної політики американські урядовці апелювали, перш за все, до настанов першого президента, це поняття можна цілком вживати для трактування зовнішньополітичного курсу США не лише означеного періоду, але й всього XIX ст.

Наступники Вашингтона, зрештою, не лише намагалися дотримуватися його настанов, але й прилюдно це декларували. Для періоду „позолоченої епохи” ця тенденція була закономірною, як можна простежити із інавгураційних промов президентів (Хейс, 2009, с. 142; Клівленд Г. 2009, с. 154–155; Гаррісон Б., 2009, с. 162; Мак-Кінлі В., 2009, с. 179–180). Тим не менше необхідно вказати принаймні на дві спроби відходу від цієї політики впродовж 80–90-х рр. XIX ст.

Перша з них припала на президентство Ч. Артура і була пов'язана із колоніальним поділом Африки європейськими державами. З 15 листопада 1884 р. по 26 лютого 1895 р. в Берліні проходила конференція європейських держав, мета якої полягала у врегулюванні низки питань на Африканському континенті. США також направили

своїх представників на цю конференцію, хоч американці не мали якихось колоніальних амбіцій щодо цього регіону. Натомість Сполучені Штати мали економічну зацікавленість в Африці. До цього, зрештою, й апелював президент Ч. Артур, коли пояснював конгресменам свою позицію стосовно конференції: „Важливість багатої перспективної торгівлі долини Конго переконливо доводить, що вона мусить бути відкритою для усіх країн на рівних умовах” (Chester, 1884).

Позиція США на конференції полягала у підтримці претензій бельгійського короля Леопольда II. В обмін на це Бельгія гарантувала американцям вільну торгівлю на території Конго, що пізніше стане відомим як „доктрина відкритих дверей” (LaFeber, 1998, p. 88). Попри те, що американські посланці, Дж. Кассон та Г. Занфорд, мали лише представляти США на конференції й не були наділені якимись серйозними повноваженнями, свої підписи під „Заключним актом Берлінської Африканської конференції” вони поставили. В свою чергу, це, як можна розуміти зі статей „Заключного акту”, передусім Розділу III (стаття 10), Розділу V (статті 32–33) та Розділу VI (стаття 35), поклало на США, поряд з іншими країнами, зобов’язання щодо підтримки принципів вільної торгівлі на Африканському континенті („Заключительный акт”, 1885).

Підписаний договір аж ніяк не вписувався у традиційну для США „доктрину Вашингтона”, а тому не міг не викликати критики та спротиву з боку політичної еліти. Вказуючи на цей факт, комітет з питань зовнішніх справ висловив у своїй резолюції побоювання, що європейські держави можуть організувати при нагоді в майбутньому щось подібне й на Американському континенті, а, з огляду на те, що США також підписали „Заключний акт Берлінської конференції”, уряд не зможе висунути свої протести щодо такої політики („Congressional Record”, 1885, p. 446).

В якості додаткового аргументу до резолюції комітету додалася негативна оцінка спеціального агента США в Конго Вілларда Тісдела. У звітах до держсекретаря Т. Баярда він вказував на те, що американці, за великим рахунком, не мають якихось перспектив для розвитку власного бізнесу на території Конго й не рекомендував туди втручатись. Для закріплення в цьому регіоні, як зазначав Тісдел, були необхідні значні капіталовкладення, знання місцевих мов, а також подарунки для вождів місцевих племен. До того ж американці неминуче мали б зіштовхнутися із жорсткою конкуренцією з боку тих європейських компаній, які вже активно вели свою діяльність на території Конго („Letter of Mr. Tisdell to Mr. Bayard”, 1886, p. 294). Окрім цього, в регіоні були відсутні тяглові тварини та дороги, а земля була непридатною для ведення сільського господарства. Додаючи до переліку негативних чинників ще наявність інфекційних захворювань та несприятливий для американців клімат, Тісдел дійшов висновку, що витрати для освоєння Конго значно

перевищать прибуток („Letter of Mr. Tisdell to Mr. Bayard”, 1886, p. 308–309).

Розмірковуючи над політикою Ч. Артура, слід пам'ятати, що, як і більшість президентів „позолоченого віку”, він був по суті мало примітною, недостатньо рішучою. До того ж президент страждав від серйозного ниркового захворювання (*Американские президенты*, 1997, с. 296). З огляду на, це можна зробити припущення, що відхід від традиційної зовнішньої політики США був здійснений під впливом певних кіл, які були в цьому зацікавлені, але аж ніяк не особистою ініціативою президента. Одним із них, безперечно, був його держсекретар ф. Фрелінхосен. Судячи з його листа до В. Тісдела від 8 вересня 1884 р., держсекретар таки був зацікавлений у розширенні американської торгівлі в долині ріки Конго, хоча й наголошував при цьому, що не збирався порушувати традиційний принцип зовнішньої політики США („Letter of Mr. Frelinghousen to Mr. Tisdell”, 1886, с. 282–284).

Активно сприяв участі в африканських справах і сенатор від Алабами Дж. Морган, який займав посаду голови комітету із зовнішніх справ. Колишній конфедерат, рішучий противник Реконструкції, расист, а також один із апологетів експансії, він розглядав Конго не лише як ринок для збуту американської бавовни, але й як місце, куди можна було б переселити чорношкіре населення південних штатів і, таким чином, розв'язати расову проблему (Doenecke, 1981, p. 159; Fry, 1985, p. 339).

Однак договір не вдалося ратифікувати. Попри позицію Дж. Моргана, члени комітету по зовнішніх справах виступили проти. В березні 1885 р. комітет направив до Конгресу свою резолюцію, в якій зазначалося, що жодна перспектива комерційної вигоди не виправдовує відхід від традиційної політики, яка забороняє укладати альянси із народами Старого Світу („Congressional Record”, 1885, p. 2571). Новий президент Г. Клівленд у своєму посланні до Конгресу від 8 грудня 1885 р. наголосив, що участь США у забезпеченні нейтралітету в долині Конго була б альянсом, відповідальність за який уряд не може прийняти. При цьому Клівленд підкреслив, що не буде просити Сенат санкціонувати даний акт (Cleveland, 1885).

Г. Клівленд був більш рішучим президентом, аніж його попередник, хоча характеризувати його, як видатного державного діяча, мабуть, теж буде перебільшенням. Період його президентства взагалі можна розглядати як апогей дотримання принципів Дж. Вашингтона. Під час першої каденції Клівленда, окрім вже згаданого „Заключного акту”, був відхилений проект побудови каналу через територію Нікарагуа. Під час другої Клівленд відхилив пропозицію щодо анексії Гавайських островів та зайняв нейтральну позицію, коли на іспанській Кубі вибухнуло чергове повстання. За великим рахунком, дві його каденції – це, так би мовити, останній період, коли США все ще

продовжували стояти осторонь від справ поза межами Американського континенту. Але разом з тим, із Клівлендом пов'язаний початок зміни зовнішньополітичного курсу США, зокрема, в Латинській Америці. Більше того, попри його традиціоналізм щодо міжнародної політики, друга спроба відходу від „доктрини Вашингтона” припала саме на період його президентства й була пов'язана з проблемою володіння архіпелагом Самоа.

Варто відзначити, що США не мали жодних економічних інтересів щодо архіпелагу Самоа, адже їх населення було занадто бідним для ведення якихось значних торговельних операцій. У стратегічному плані ці острови не були такими важливими для США, як Гавайї, а тому уряд не виявляв особливої зацікавленості до них. Зміна американської політики була наслідком дії окремих американців, як-от капітана Р. Мід, полковника А. Стейнбергера, власника тихоокеанської поштової лінії В. Вебба та ін. Саме вони взяли на себе ініціативу розпочати перемовини з племінною верхівкою Самоа щодо оренди зручної гавані Паго-Паго, хоч і не мали для цього повноважень. В 1874 р. А. Стейнбергер у листі до держсекретаря Г. Фіша зазначав: „Острови Самоа розташовані прямо на шляху торгівлі між Сан-Франциско та англійськими колоніями” (Masterman, 1934, р. 121). Підсумком їхньої діяльності було укладення із Самоа в січні 1878 р. договору, за яким США отримували право на використання гавані Паго-Паго та створення ремонтної бази для американських кораблів (Commerce, 1878, р. 1574–1576). У 1887 р. США вступили у конфлікт з Німецькою та Британською імперіями, які також претендували на острови.

Для врегулювання конфлікту у Вашингтоні 25 червня 1887 р. була скликана спеціальна конференція. Попри те, що вона виявилась безрезультатною, сам факт її проведення може свідчити про чергове порушення „доктрини Вашингтона”, адже США, подібно до ситуації з Конго, у разі її успішного завершення мали би взяти на себе певні зобов'язання та ще й у союзі з двома європейськими колоніальними державами.

Те, що було лише спробою, врешті-решт стало реальністю через два роки. Адміністрація Клівленда погодилася на пропозицію німецького канцлера Отто фон Бісмарка взяти участь у черговій конференції, яка цього разу була скликана в Берліні. Її підсумком стало укладення 14 червня 1889 р. договору про потрійний протекторат Великобританії, Німеччини та США над архіпелагом Самоа (General Act Providing for the Neutrality and Autonomous Government of the Samoan Islands).

Адміністрація новообраного президента Б. Гаррісона ухвалила угоду, а Конгрес ратифікував. Такий крок був сприйнятий політичною елітою як вимушений та безальтернативний. Ухилення від договору загрожувало втратою з боку США контролю над територією, яка в майбутньому мала стати частиною американської тихоокеанської імперії,

а також загрозою перетворення її на колонію однієї з двох європейських держав. А тому спротиву, подібного до випадку із „Заключним актом Берлінської Африканської конференції”, договір щодо Самоа не зустрів (Anderson, 1978, р. 55-56). По факту це означало лише одне – був створений прецедент прямого порушення „доктрини Вашингтона”, а разом із ним й передумови до поступового відходу від традиційної зовнішньої політики.

Розглядаючи іншу доктрину міжнародної політики США, а саме „доктрину Монро”, перш за все слід вказати на певний її зв’язок із принципами Дж. Вашингтона. Дж. Монро, слідом за Вашингтоном, підкреслив, що американці не будуть втручатися у справи європейських держав, але, на відміну від нього, вказав європейським країнам, що на певні території, зокрема Латинську Америку, вони теж не повинні претендувати і втручатися в її справи.

Однак доктрина, первинним завданням якої був захист США від можливих зазіхань з боку більш сильних держав, в подальшому еволюціонувала в досить агресивну, яка не лише виправдовувала, але й, в принципі, спонукала американців до експансіоністської політики.

Першим на це пішов ще президент Дж. Полк, коли посилаючись на принципи Дж. Монро, фактично санкціонував приєднання до США низки спірних територій, частина з яких належала Мексиці, не європейській, а латиноамериканській країні (Polk, 1845). Тож це був випадок використання доктрина, так би мовити, у міжамериканському конфлікті.

Подальша еволюція „доктрини Монро” припала на президентство Г. Клівленда. У 1895 р. США втрутилися у конфлікт між Венесуелою та Великою Британією. Не заглиблюючись у його витoki та нюанси, зазначу лише те, що спричинений він був територіальними претензіями Великої Британії, яка прагнула розширити кордони своєї колонії, Гвіани, за рахунок території, що належала Венесуелі. Після відмови британського уряду передати дану суперечку на розгляд до арбітражного суду, Венесуела звернулася за допомогою до США.

Аж ніяк не благі наміри спонукали американський уряд до рішучих дій, особливо беручи до уваги негативне ставлення тодішнього президента до активної участі у зовнішніх справах. Прагнення виставити себе „захисником” Латинської Америки від європейського колоніалізму та зміцнити власні позиції в регіоні – це далеко не повний перелік чинників, які змушували США втрутитися у конфлікт. Радянський дослідник Р. Ганелін вказував й на ту обставину, що американські компанії отримали концесії на розробку корисних копалин на спірній території (Ганелін, 1951, с. 95). Хоча цей чинник, порівняно з іншими, не був таким вже суттєвим. Важливішим, як видається, було інше. Збільшення британських володінь у Латинській Америці означало пряме порушення „доктрини Монро”, що, у свою чергу, становило загрозу для

американських інтересів у Західній півкулі (Welch, 1988, p. 180–181). Ну і, звісно, не слід забувати й про те, що адміністрація Клівленда та сам президент піддавалися критиці з боку частини конгресменів і не лише за нерішучу зовнішню політику. На додачу до цього президента звинувачували в англофільстві. З огляду на всі ці чинники, Клівленд був змушений вдатися до більш рішучих заходів.

За згодою президента його держсекретар, Річард Олні, 20 липня 1895 р. звернувся до уряду Великобританії з дипломатичною нотою, в якій стверджував, що британські претензії до Венесуели порушують принципи „доктрини Монро”. При цьому Олні відверто заявив: „Сьогодні Сполучені Штати практично суверенні на даному континенті, і будь-яка їх постанова є законом для всіх осіб, на яких наша держава поширює свій вплив... Це тому, що необмежені ресурси в поєднанні з ізольованим розташуванням роблять її (північноамериканську республіку – Т. П.) господарем ситуації і практично невразливою для будь-якої або всіх інших держав” („Letter of Mr. Olney to Mr. Bayard”, 1895, p. 558). Обґрунтовуючи необхідність дотримання „доктрини Монро”, Р. Олні підкреслював: „Європейські держави можуть перетворити американські країни на колонії чи провінції... і остаточним результатом цього може бути розподіл всієї Південної Америки поміж різними європейськими державами. Катастрофічність наслідків від такого стану речей для США є очевидною” („Letter of Mr. Olney to Mr. Bayard”, 1895, p. 558).

Зміст дипломатичної ноти свідчить про те, що США не лише нагадували про неприпустимість європейського втручання у справи Західної півкулі, але й взагалі проголошували на міжнародному рівні своє право задавати тон та регулювати відносини колишніх іспанських колоній. Але для однієї з великих держав, якою була Британська імперія, подібні зазіхання видавалися безпідставними. До того ж „доктрина Монро” ніде не фігурувала на міжнародному рівні як елемент міжнародного права. На цьому, до речі, й наголосив британський прем'єр-міністр, коли відповідав на претензії Олні („Letter of Lord Salisbury to Sir Julian Pauncefote”, 1895, p. 263–264).

Разом з тим, Британія, яка мала низку проблем в інших частинах світу, не хотіла наражати себе на конфлікт із США, а тому була змушена прийняти вимоги Р. Олні й передати справу на розгляд міжнародного арбітражу. В принципі, важливим є не факт того, що США здобули дипломатичну перемогу, чи те, що британці вирішили піти на поступки, та й навіть не те, що „доктрина Монро” набула подальшого розвитку у вигляді „доктрини Олні”. Значно важливішим, на думку автора, є те, що ця доктрина була вперше визнана не просто великою європейською державою, а провідною колоніальною імперією тогочасного світу, а це, зрештою, створювало прецедент й давало можливість США в подальшому впевненіше опиратися на „доктрину Монро” у суперечках з іншими країнами.

В цілому, „позолочена епоха” залишилася періодом історії США, який позначився певним застоєм в плані зовнішньої політики, коли еліти надавали більшого пріоритету внутрішнім справам. „Доктрина Вашингтона” продовжувала залишатися основою такого підходу й була своєрідною зброєю для політиків, які були налаштовані негативно щодо переходу до більш активного зовнішньополітичного курсу. Але разом з тим, 80-90 рр. XIX ст. стали періодом відходу від старої й формування нової зовнішньої політики та нових її принципів. Відбувається поступовий відхід від „доктрини Вашингтона”, а стара оборонна „доктрина Монро”, отримавши подальшу інтерпретацію у вигляді „доктрини Олні”, перетворюється на засіб американської експансії в країнах Латинської Америки. На зміну відособленості США приходила, таким чином, політика більш активної участі в зовнішніх справах, що показали бурхливі події XX ст.

Список використаної літератури

1. Twain M. The Gilded Age, 1873. *The encyclopedia of the Spanish-American and Philippine-American wars : a political, social, and military history* / Spencer C. Tucker, editor. Santa Barbara, California : ABC-CLIO, 2009. P. 766.
2. Лукач І. Б. Доктрина Монро в латиноамериканській політиці США (1895–1917 рр.) : автореф. дис. канд. іст. наук. Київ, 2016. 16 с.
3. Сыч А. И. Заветы „отцов-основателей” и внешняя политика США. К. : „Знание” Украинской ССР, 1987. 16 с.
4. Washington's Farewell Address 1796. URL : www.avalon.law.yale.edu/18th_century/washing.asp.
5. Herring G. C. From Colony to Superpower : U.S. Foreign Relations since 1776. Oxford : Oxford University Press, 2008. 1056 p.
6. Weinberg A. K. The Historical Meaning of the American Doctrine of Isolation. In *American Political Science Review*. Vol. 34. Issue 3. 1940. P. 539–547.
7. Хейс Р. Інавгураційна промова, 5 березня 1877 р. *Інавгураційні промови Президентів США* / Пер. з англ. В. К. Горбатька. Харків : Фоліо, 2009. С. 138–143.
8. Клівленд Г. Перша інавгураційна промова, 4 березня 1885 р. *Інавгураційні промови Президентів США* / Пер. з англ. В. К. Горбатька. Харків : Фоліо, 2009. С. 152–156.
9. Гаррісон Б. Інавгураційна промова, 4 березня 1889 р. *Інавгураційні промови Президентів США* / Пер. з англ. В. К. Горбатька. Харків : Фоліо, 2009. С. 157–166.
10. Мак-Кінлі В. Перша інавгураційна промова, 4 березня 1897 р. *Інавгураційні промови Президентів США* / Пер. з англ. В. К. Горбатька. Харків : Фоліо, 2009. С. 173–183.
11. Chester A. A. Fourth Annual Message December 1, 1884. URL : www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=29525.
12. LaFeber W. The American Search for Opportunity, 1865–1913. *The Cambridge History of American Foreign Relations* : in 4 vol. Cambridge : Cambridge University Press, 1998. Vol. 2. 263 p.
13. Заключительный акт Берлинской „Африканской”

конференції, 14/26 лютого 1885 р. URL : www.istmat.info/node/27251.

14. Congressional Record. Washington: Government Printing Office, 1885. Vol. 16. Pt. III. **15. Letter** of Mr. Tisdell to Mr. Bayard, 20 April, 1885. *Papers relating to the foreign relations of the United States, with the annual message of the president, transmitted to Congress December 8, 1885.* Washington, D.C. : U.S. Government Printing Office, 1886. P. 294–300. **16. Letter** of Mr. Tisdell to Mr. Bayard, 29 June, 1885. *Papers relating to the foreign relations of the United States, with the annual message of the president, transmitted to Congress December 8, 1885.* Washington, D.C. : U.S. Government Printing Office, 1886. P. 300–311. **17. Американские президенты** : 41 исторический портрет Джорджа Вашингтона до Билла Клинтона / под ред. Юргена Хайдекинга. Ростов-на-Дону : „Феникс”, 1997. 640 с. **18. Letter** of Mr. Frelingmeyer to Mr. Tisdell, 8 September, 1884. *Papers relating to the foreign relations of the United States, with the annual message of the president, transmitted to Congress December 8, 1885.* Washington, D.C. : U.S. Government Printing Office, 1886. P. 282–284. **19. Doenecke J. D.** The Presidencies of James A. Garfield & Chester A. Arthur. Lawrence : Regents Press of Kansas, 1981. 229 p. **20. Fry J. A.** John Tyler Morgan's Southern Expansionism. Diplomatic History. Vol. 9. Issue 4. 1985. P. 329–346. **21. Congressional Record.** Washington : Government Printing Office, 1885. Vol. 16. Pt. III. **22. Cleveland G.** First Annual Message, December 8, 1885. URL : www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=29526. **23. Masterman S.** The Origins of International Rivalry in Samoa: 1845–1884. London : G. Allen & Unwin Limited, 1934. 233 p. **24. Commerce, 1878.** *Treaties, Conventions, international acts, protocols and agreements between the United States of America and other powers, 1776–1909* : in 2 vol. Washington : Government Printing Office, 1910. Vol. 2. P. 1574–1576. **25. General Act** Providing for the Neutrality and Autonomous Government of the Samoan Islands, 14 June 1889. *Treaties, Conventions, international acts, protocols and agreements between the United States of America and other powers, 1776–1909* : in 2 vol. Washington : Government Printing Office, 1910. Vol. 2. P. 1576–1589. **26. Anderson S.** Pacific Destiny and American Policy in Samoa, 1872–1899. *Hawaiian Journal of History.* Vol. 12. 1978. P. 45–60. **27. Polk J. K.** First Annual Message, December 2, 1845. URL : www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=29486. **28. Ганелин Р.** „Доктрина Олні” и ее фальсифікація в американській історіографії. *Вопросы истории.* 1951. № 7. С. 92–118. **29. Welch R. E.** The presidencies of Grover Cleveland. Lawrence, Kan. : University Press of Kansas, 1988. 268 p. **30. Letter** of Mr. Olney to Mr. Bayard, 20 July, 1895. *Papers relating to the foreign relations of the United States, with the annual message of the president, transmitted to Congress December 2, 1895.* Washington, D.C. : U.S. Government Printing Office, 1895. Part I. P. 545–562. **31. Letter** of Lord Salisbury to Sir Julian Pauncefote, 26 November, 1895. *Papers relating to the foreign relations of the United States, with the*

annual message of the president, transmitted to Congress December 2, 1895. Washington, D.C. : U.S. Government Printing Office, 1896. Part I. P. 563–567.

References

- 1. Twain, M.** (2009). The Gilded Age, 1873. In *Spencer C. Tucker (Ed.) The encyclopedia of the Spanish-American and Philippine-American wars: a political, social, and military history.* (p. 766). Santa Barbara, California : ABC-CLIO.
- 2. Lukach, I. B.** (2016). *Doktryna Monro v latynoamerykanskii politytsi SSHA (1895–1917 rr.)* (The Monroe Doctrine in the Latin American Police of the USA (1895–1917)). (Extended abstract of Candidate's thesis). Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv [in Ukrainian].
- 3. Sych, A. Y.** (1987). *Zavety „ottsov-osnovatelei” y vneshniaia polytyka SSHA* (The Testament of the "Founding Fathers" and US Foreign Policy). Kyiv : „Znanyye” Ukraynskoi SSR. [in Russian].
- 4. Washington's Farewell Address 1796.** Retrieved from https://www.avalon.law.yale.edu/18th_century/washing.asp.
- 5. Herring, G. C.** (2008). *From Colony to Superpower : U.S. Foreign Relations since 1776.* Oxford : Oxford University Press.
- 6. Weinberg, A. K.** (1940). The Historical Meaning of the American Doctrine of Isolation. *American Political Science Review, Vol. 34, Issue 3,* 539-547.
- 7. Kheis, R.** (2009). Inavhuratsiina promova, 5 bereznia 1877 r. (Inaugural Address, March 5, 1877). In *Inavhuratsiini promovy Prezydentiv SShA* (Inaugural speeches by the US Presidents). (V. K. Horbatko Trans.). (pp. 138–143). Kharkiv : Folio. [in Ukrainian].
- 8. Klivlend, H.** (2009). Persha inavhuratsiina promova, 4 bereznia 1885 r. (The first inaugural address, March 4, 1885). In *Inavhuratsiini promovy Prezydentiv SShA* (Inaugural speeches by the US Presidents). (V. K. Horbatko Trans.). (pp. 152–156). Kharkiv : Folio. [in Ukrainian].
- 9. Harrison, B.** (2009). Inavhuratsiina promova, 4 bereznia 1889 r. (The inaugural address, March 4, 1889). In *Inavhuratsiini promovy Prezydentiv SShA* (Inaugural speeches by the US Presidents). (V. K. Horbatko Trans.). (pp. 157–166). Kharkiv : Folio. [in Ukrainian].
- 10. Mak-Kinli, V.** (2009). Persha inavhuratsiina promova, 4 bereznia 1897 r. (First inaugural address, March 4, 1897). In *Inavhuratsiini promovy Prezydentiv SShA* (Inaugural speeches by the US Presidents). (V. K. Horbatko Trans.). (pp. 173–183). Kharkiv : Folio. [in Ukrainian].
- 11. Chester, A. A.** (1884). Fourth Annual Message December 1, 1884. Retrieved from <https://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=29525>.
- 12. LaFeber, W.** (1998). The American Search for Opportunity, 1865–1913. In *The Cambridge History of American Foreign Relations. (Vol. 2).* Cambridge : Cambridge University Press.
- 13. Zaklyuchitelnyy akt Berlinskoy „Afrikanskoy” konferentsii, 14/26 fevralya 1885 g.** (Final Act of the Berlin African Conference, 14/26 February 1885). Retrieved from

<https://www.istmat.info/node/27251>. [in Russian]. **14. Congressional Record.** (1885). (Vol. 16. Pt. III). Washington : Government Printing Office. **15. Letter** of Mr. Tisdell to Mr. Bayard, 20 April, 1885. (1886). In *Papers relating to the foreign relations of the United States, with the annual message of the president, transmitted to Congress December 8, 1885.* (pp. 294–300). Washington, D.C.: U.S. Government Printing Office. **16. Letter** of Mr. Tisdell to Mr. Bayard, 29 June, 1885. (1886). In *Papers relating to the foreign relations of the United States, with the annual message of the president, transmitted to Congress December 8, 1885.* (pp. 300–311). Washington, D.C. : U.S. Government Printing Office. **17. Khaydeking Y.** (Ed.) (1997). *Amerikanskiye prezidenty : 41 istoricheskiy portret Dzhordzha Vashingtona do Billa Klintony* (American Presidents: 41 historical portrait from George Washington to Bill Clinton). Rostov-na-Donu : „Feniks”. [In Russian]. **18. Letter** of Mr. Frelinghuysen to Mr. Tisdell, 8 September, 1884. (1886). In *Papers relating to the foreign relations of the United States, with the annual message of the president, transmitted to Congress December 8, 1885.* (pp. 282–284). Washington, D.C. : U.S. Government Printing Office. **19. Doenecke, J. D.** (1981). *The Presidencies of James A. Garfield & Chester A. Arthur.* Lawrence : Regents Press of Kansas. [In English]. **20. Fry, J. A.** (1985). John Tyler Morgan's Southern Expansionism. *Diplomatic History, Vol. 9, Issue 4,* 329–346. **21. Congressional Record.** (1885). (Vol. 16. Pt. III). Washington: Government Printing Office. **22. Cleveland, G.** *First Annual Message, December 8, 1885.* (1885). Retrieved from <https://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=29526>. **23. Masterman, S.** (1934). *The Origins of International Rivalry in Samoa: 1845–1884.* London : G. Allen & Unwin Limited. **24. Commerce, 1878.** (1910). In *Treaties, Conventions, international acts, protocols and agreements between the United States of America and other powers, 1776-1909.* (Vol. 2, pp. 1574–1576). Washington : Government Printing Office. **25. General Act** Providing for the Neutrality and Autonomous Government of the Samoan Islands, 14 June 1889. (1910). In *Treaties, Conventions, international acts, protocols and agreements between the United States of America and other powers, 1776-1909.* (Vol. 2, pp. 1576–1589). Washington : Government Printing Office. **26. Anderson, S.** (1978). Pacific Destiny and American Policy in Samoa, 1872-1899. *Hawaiian Journal of History, 12,* 45–60. **27. Polk, J. K.** *First Annual Message, December 2, 1845.* (1845). Retrieved from <https://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=29486>. **28. Ganelin, R.** (1951). „Doktrina Olney” i yeye falsifikatsiya v amerikanskoy istoriografii (The Doctrine of Olney and Its Falsification in American Historiography). *Voprosy istorii, 7,* 92–118. [in Russian]. **29. Welch, R. E.** (1988). *The presidencies of Grover Cleveland.* Lawrence, Kan. : University Press of Kansas. **30. Letter** of Mr. Olney to Mr. Bayard, 20 July, 1895. (1896). In *Papers relating to the foreign relations of the United States, with the annual message of the president, transmitted to Congress December 2, 1895.* (Part I,

pp. 545–562). Washington, D.C. : U.S. Government Printing Office. **31. Letter** of Lord Salisbury to Sir Julian Pauncefote, 26 November, 1895. (1896). In *Papers relating to the foreign relations of the United States, with the annual message of the president, transmitted to Congress December 2, 1895*. (Part I, pp. 563–567). Washington, D.C. : U.S. Government Printing Office.

П'ятничук Т. І. Доктринальні підґрунтя зовнішньої політики США в період „позолоченої епохи”

Стаття присвячена аналізу таких зовнішньополітичних доктрин США періоду „позолоченої епохи”, як „доктрина Монро” та „доктрина Вашингтона”. Розглядаючи „доктрину Монро”, автор вказує на те, що вона отримала декілька інтерпретацій. Проголошена ще в 1823 р. 5-м президентом США Дж. Монро, ця доктрина постала як засіб захисту Західної півкулі від європейського колоніалізму. Будучи за своїм характером оборонною, вона, разом з тим, поступово перетворилася на засіб для виправдання експансії та інтервенції США до країн Латинської Америки. Проголошення „доктрини Олні” стало яскравим прикладом цього.

Впродовж усього XIX ст. США дотримувалися у своїй зовнішній політиці принципів, які запропонував ще Дж. Вашингтон. На практиці така політика отримала назву ізоляціонізм. Автор доводить, що такий термін не зовсім вдалий. В якості альтернативної назви запропоноване таке визначення, як „доктрина Вашингтона”.

У статті також розглянуті спроби відходу від традиційної для США зовнішньої політики. Причиною цієї зміни, на думку автора, були як внутрішні економічні чинники, так і зовнішні. Під останніми слід розуміти загрозу поширення впливу європейських держав на Американському континенті.

Ключові слова: зовнішня політика, експансія, „доктрина Монро”, ізоляціонізм, „доктрина Вашингтона”.

Пятничук Т.И. Доктринальные основы внешней политики США в период „позолоченной эпохи”

Статья посвящена анализу таких внешнеполитических доктрин США периода „позолоченной эпохи”, как „доктрина Монро” и „доктрина Вашингтона”. Рассматривая „доктрину Монро”, автор указывает на то, что она получила несколько интерпретаций. Будучи провозглашенной еще в 1823 г. 5-м президентом США Дж. Монро, эта доктрина появилась как средство защиты Западного полушария от европейского колониализма. Оборонительная по своему характеру, она постепенно превратилась в средство для оправдания экспансии и интервенции США в страны Латинской Америки. Провозглашение „доктрины Олни” стало ярким примером.

В течение всего XIX в. США придерживались в своей внешней политике принципов, которые предложил еще Дж. Вашингтон. На практике такая политика получила название изоляционизм. Автор доказывает, что такой термин не совсем удачный. В качестве альтернативной дефиниции предложено „доктрину Вашингтона”.

В статье также рассмотрены попытки отхода от традиционной для США внешней политики. По мнению автора причинами этого изменения послужили внутренние, экономические факторы, а также внешние. Под ними следует понимать угрозу распространения влияния европейских государств на Американском континенте.

Ключевые слова: внешняя политика, экспансия, „доктрина Монро”, изоляционизм, „доктрина Вашингтона”.

Piatnychuk T. I. The doctrinal foundations of the US foreign policy in the period of «Gilded Age»

The article is devoted to the analysis of such the of the US foreign policy doctrines in the period of «Gilded Age» as the «Monroe doctrine» and Washington` doctrine. The author is considering the «Monroe Doctrine» and indicates that she received several interpretations. This doctrine was announced in 1823 by 5th President of the US J. Monroe and appeared to be a sign of protection against European colonialism. However, it gradually became the sign to justify expansion and US intervention to Latin American countries. The proclamation of the «Olney's Doctrine» was a prime example this.

Throughout the nineteenth century, the United States had been following that principles of foreign policy that were proposed by George Washington. In practice, this policy was called isolationism. The author argues that this term is not entirely successful and proposes «Washington` doctrine» as an alternative definition of such policy.

In the article also consider attempts of the American politicians to moved away from traditional the US foreign policy. The first such attempt was made during the presidency of Chester Arthur and was associated with the colonial division of Africa. In the hope of gaining economic dividends, American representatives took part in the Berlin Conference during November 1884 to February 1885 and supported the claims of the Belgian King Leopold II to the territory of Congo. But the desired result wasn`t be achieved through the opposition in the US Congress.

A second attempt to change traditional American politics took place during the presidency of Grover Cleveland. As a result of American claims to Samoa, the United States participated in another Berlin conference, which took place in 1889. Its result was the signing of agreement by Germany, the US and England on a triple protectorate over Samoa.

The author came to conclusion that the reasons for this change were economic factors and also foreign. Under the latter should understand the danger of expansion the European powers in Western Hemisphere.

Key words: foreign policy, expansion, «Monroe doctrine», isolationism, «Washington` doctrine».

Стаття надійшла до редакції 16.10.2019 р.

Прийнято до друку 25.10.2019 р.

Рецензент – д.і.н., проф. Набока О. В.